

N:o 65.

Af herr **Bohnstedt, Knut**, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förflyttning af flottans station i Stockholm till Elfvik å Lidingön.

Att förhållandena vid flottans nuvarande station i Stockholm under det senaste årtiondet visat sig vara allt mindre i stånd att möta de fordringar, som en nödvändig och tidsenlig utveckling af sjövapnet framkallat, äfvensom att dessa förhållanden icke utan allvarsamt men för hela vårt försvar kunna längre fort fara, torde på grund af olika myndigheters upprepade och samstämmade uttalanden få anses ligga i öppen dag. Föreliggande utredningar gifva därjämte vid handen, att en modernisering af den *nuvarande flottstationen*, på grund af bristande utrymme, knappast står att erhålla, om ock högst betydande kostnader därpå nedläggas. Skeppsholmens och flottetablisementets centrala belägenhet midt uti Stockholms stads nuvarande hamnområde förorsakar redan trängsel och friktion med den alltjämt växande kommersiella hamntrafiken, ett förhållande som komme att ytterligare tillspetsas och försvåras, om flottetablisementet utvidgades. Den allvarsammaste betänkligheten ligger emellertid däruti att, oafsedt alla ekonomiska uppoffringar, gränsen för flottstationens utvidgningsförmåga å Skepps- och Kastellholmarna samt Galervarfvet snart är uppnådd, hvarigenom nödvändigheten af en förflyttning af stationen ej ens nu kan undanskymmas. Inför detta faktum har en flyttning af stationen, så fort sig göra låter, inför alla fackmyndigheter länge framställt sig såsom en bjudande nödvändighet.

De strategiska utredningar, som företagits med hänsyn till flottans lämpligaste förläggning, hafva till den grad bekräftat och fastställt bety-

delsen af Stockholm såsom bas och förläggningssort för våra sjöstridskrafter, att något tvifvel om platsens lämplighet därför ej längre torde förefinnas. För att icke onödigt fördyra ett under alla förhållanden så kostsamt och vidtomfattande arbete, som anläggandet af en ny flottstation i sig innebär, har vid alla de utredningar, som i frågan förekommit, den förutsättningen inrymmts, att stationen borde ligga väl skyddad innanför Vaxholms och Oskar-Fredriksborgs befästningslinje. — Vidlyftiga undersöknings- och utredningsarbeten hafva härom pågått sedan flera år tillbaka; olika myndigheter hafva däröfver yttrat sig tillstyrkande, och sedan framställda detaljanmärkingar inarbetats i förslaget, förlägger detta den blifvande flottstationen till Lilla Värtan vid Lindarängen—Kaknäs å Norra Djurgården.

Med afseende på den blifvande flottstationens bäst skyddade läge ur taktisk synpunkt hafva flottans myndigheter, chefen för flottans stab och kungl. marinförvaltningen, inom hvilken en högre fortifikationsofficer deltagit i ämnets behandling, framhållit belägenheten vid Kaknäs såsom synbarligen fördelaktig, ja fördelaktigare än vid Elfvik, och är det gifvet att mot beskjutning af fartyg, som äro förlagda utanför de fasta försvarslinjerna, ett så tillbakadraget läge som möjligt bakom befästningslinjen är att föredraga. (Kaknäs ligger nämligen 7 kilometer längre inom försvarslinjen än Elfvik.)

Hufvudstaden med alla dess riksviktiga anstalter och dess vidt utgrenade kommunikationscentrum måste under alla förhållanden betecknas som ett så viktigt operationsföremål för en fiende, att flottstationens förläggning dit svårligen kan öka dess vikt och betydelse. Samma praktiska skäl, som tala för att förlägga den nya flottstationen innanför den redan befintliga befästningslinjen Vaxholm—Oskar-Fredriksborg, tala därför till förmån för valet af ett sådant läge för stationen, att samma försvarsanstalter till lands i en framtid finna användning vid flottstationens som vid hufvudstadens försvar.

Den föreliggande kungl. propositionen om förflyttning af flottstationen i Stockholm från Skeppsholmen till Elfvik å Lidingön har sin förnämsta grund i den omständigheten, att Ladugårdsgärdet vid eventuell utläggning till stadsplan och därpå baserad tomtförsäljning af utsedda kommitterade beräknats äga ett tomtvärde af omkring 200 millioner kronor, hvaraf det ursprungligen till flottstation ifrågasatta området vid Kaknäs beräknades till ett värde af omkring 40 millioner kronor, under hvilka förhållanden det ansågs ekonomiskt fördelaktigare och mera genomförbart att afse hela Ladugårdsgärdet och Norra Djurgården till

tomtförsäljning samt söka från enskild man förvärfva ett till flottstation lämpligt område till billigare pris och på längre afstand från hufvudstaden.

Tomtförhållandena hafva emellertid, sedan den s. k. Ladugårdsgärdeskommitten afgaf sitt betänkande, undergått väsentliga förändringar. Stockholms stad har sedan dess förvärfvat vidsträckta jordområden såväl väster- som söderut, tillräckliga för tillgodoseendet af stadens vidgade tomtbehof under en nu öfverskådlig framtid; en mängd villastadsanläggningar, inom hvilka tomtvärdena i förhållande till hufvudstadens äro relativt låga, hafva uppstått rundt omkring Stockhorn, hvar till kommer att, sedan utsikten att tillfredsställande lösa Lidingöns kommunikationsfråga de sista åren betydligt ljusnat, faktiskt hela det vidsträckta Lidingöområdet numera bringats inom intressesfären för hufvudstadens tomtpolitik. Att under dessa förhållanden tänka sig ett realiserande inom rimlig tid af de stora tomtområden, staten äger å Ladugårdsgärdet och Norra Djurgården, till värden, hvilka närma sig de af kommitterade i utsikt ställda, torde ej längre kunna ifrågasättas. Flottstationens förläggande till Elfvik, hvilket gifvetvis i hög grad komme att underlätta Lidingöns inkorporering med hufvudstaden, skulle därtill bringa denna ös vidsträckta områden i Stockholms tomtmarknad på en föga lägre nivå än Ladugårdsgärdstomternas samt därmed skapa en kraftig konkurrent till statens egna tomtförsäljningar. Å andra sidan torde det ej kunna jäfvas, att förläggningen af flottstationen till Kaknäsområdet å Norra Djurgården, mera än något annat medel, vore ägnadt att påskynda hufvudstadens utvidgning öfver Ladugårdsgärdet mot Värthamnen och mot denna nya flottstation, hvarigenom de vidsträckta tomtområdena därstädes kunde på för staten förmånligaste sätt och på kortaste tid realiseras. Härtill kommer, att de ökade kontanta utgifter för statsverket, som en förläggning af flottstationen till Elfvik skulle medföra och hvilka utgöras af afsevärda kostnader för inköp af erforderliga jordområden, för anläggande och trafikerande af 11 km. järnväg jämte fast bro öfver Lilla Värtan, ökade utgifter för gas-, vatten- och elektricitetsledning, för bostäder, skolor m. m., hvilka, då de hopsummerade ej äro obetydliga, synas mig som ett plus till de stora utgifter, hvilka anläggandet af en ny flottstation under alla förhållanden måste taga i anspråk, blifva för statverket mer än nödigt betungande.

Måhända skulle jag under dessa förhållanden tvekat att framställa något bestämdt yrkande, om icke saken vore af brådskande beskaffenhet och det omförmälda Kaknäs-förslaget föreläge, hvilande på en utredning,

hvilken synes fullt ut lika fullständig som det i Kungl. Maj:t nådiga proposition framställda förslaget till ny flottstation vid Elfvik å Lidingön — en utredning, hvilken granskats såväl af kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som af flottans myndigheter och därvid vunnit gillande ej mindre af dessa än af chefen för sjöförsvarsdepartementet själf —. Uppskof med ärendets afgörande skulle under sådana förhållanden blott tjäna till att onödigtvis förlora en dyrbar tid och gifva spelrum åt den enskilda agitationen.

Då, såsom i 1900 års kommittéutlåtande framhålles, det är af synnerlig vikt, att för det blifvande stationsområdet redan från början afses tillräckligt utrymme för möjliga utvidgningar, torde vid Kaknäs icke böra reserveras mindre område än det af nämnda kommitterade föreslagna, eller c:a 195 hektar, äfven om detta till en början endast delvis behöfver tagas i anspråk för flottans räkning.

Vid granskning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 55, bil. n:o 14, finner man, att, enligt förslaget af 21 april 1906, kostnaden för flottstation vid Lilla Värtan och Lindarängen—Kaknäs är beräknad till 27,461,000 kronor, då däremot flottstationen vid Elfvik beräknas till 29,091,000 kronor.

I den kungl. propositionen är för förvärfvandet af området vid *Lindarängen—Kaknäs* beräknadt ett belopp af 570,000 kronor, hvari ingår (se sid. 38 i kungl. prop.), förutom ersättningar till Djurgårdskassan och enskilda lägenhetsinnehafvare, äfven kostnaderna för ordnande af nytt skjutfält och flyttning af arméns kruthus, men icke ersättning för marken, hvilken tillhör staten och disponeras af H. Maj:t Konungen.

Vid *Elfvik* är markförvärfvet med hus, enligt kontrakt med ägaren, upptaget till 2,324,622 kronor, hvartill kommer för förvärfvandet af strand och lösen af villor med områden ett fordradt belopp af 2,847,446 kronor, hvilka summor hoplagda utgöra kronor 5,172,068.

För flottstationen vid Kaknäs kan, med anledning af belägenheten i stadens närhet, beräknas minskade behof af bostäder såväl för befäl som för en del varfsarbetare, hvarjämte å kostnaderna för järnväg, gas och vatten etc. äfven böra kunna göras afsevärda besparingar, hvilka omständigheter ytterligare stärka Kaknäs-förslaget. Dessa besparingar anser jag kunna upptagas till c:a 2,000,000 kronor.

Sammanräknar man nu de olika summorna, skulle det kontanta beloppet enligt den kungl. propositionen utgöra:

För Lindarängen—Kaknäs.

<i>Flottstationen</i>	27,461,000
<i>Markförvärf etc.</i>	570,000
	S:a kronor 28,031,000

För Elfvik.

<i>Flottstationen</i>	29,091,000
<i>Markförvärf</i>	5,172,068
	S:a kronor 34,263,068

Skillnaden blefve således kronor 6,232,068, hvartill böra läggas två millioner kronor, hvilka böra vid Kaknäs kunna besparas i byggnader m. m., då således ett minskadt anläggningsskapital af kronor 8,232,068 skulle uppkomma, med hvilket belopp man således kan säga, att den för flottstationen vid Lindarängen—Kaknäs behöfliga mark af Norra Djurgården blifvit betalda. Då det antagligen kommer att kräfvä minst 60 år, innan Ladugårdsgärdet blifver bebyggdt, torde den för Kaknäs här beräknade köpeskilling då uppgå till det belopp, som af Ladugårdsgärdeskommittén upptagits.

På grund af hvad här anförts, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts proposition angående förflyttning af flottans station till Elfvik må:

- dels* medgifva att till plats för ny flottstation må upplåtas det område af Norra Djurgården vid Lilla Värtan och Lindarängen—Kaknäs, som af 1900 och 1906 års kommitterade angifvits;
- dels* besluta att för 1908 anvisa ett belopp af 3,000,000 kronor för påbörjandet af en ny flottstation vid Lindarängen—Kaknäs på grundvalen af utsedda sakkunniges till chefen för sjöförsvarsdepartementet den 21 april 1906 afgifna förslag med rätt för Kungl. Maj:t att låta af detta belopp redan innevarande år utanordna hvad som kräfväes för inlösen af mark och byggnader, för detaljundersökningar och arbetets organisation.

Stockholm den 10 april 1907.

K. Bohnstedt.